

УДК 343.98

DOI <https://doi.org/10.32840/1813-338X-2022.4.20>

С. С. Чернявський

доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України,
проректор Національної академії внутрішніх справ, м. Київ,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2711-3828>
e-mail: 0677443745s@gmail.com

В. О. Гусєва

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри криміналістики, судової експертології
та домедичної підготовки Харківського національного
університету внутрішніх справ, м. Харків,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8614-1573>,
e-mail: v.guseva989@ukr.net

ПРОЦЕСУАЛЬНІ ДІЇ ТА РІШЕННЯ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ДОМАШНІМ НАСИЛЬСТВОМ: ПРОБЛЕМИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПРИЙНЯТТЯ

З метою запобігання гендерно обумовленому насильству, а також задля захисту від домашнього насильства таких вразливих категорій осіб як жінки, люди похилого віку та діти, законодавчими органами протягом тривалого періоду розроблюються та приймаються відповідні законодавчі акти. Це безумовно чинить позитивний вплив на життєдіяльність суспільства, а також функціонування окремих державних інститутів, адже діяльність органів правопорядку має тепер врегульований характер (імперативний), а потерпілі – отримали можливість юридичного захисту своїх прав. Водночас актуалізована потреба вдосконалення діяльності щодо розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з домашнім насильством, адже вони відрізняються рядом складних і дискусійних запитань. У цьому аспекті, з метою формулювання науково обґрунтованих рекомендацій, визначено та розкрито специфіку прийняття процесуальних рішень про початок кримінального провадження у кримінальних правопорушеннях, пов'язаних з домашнім насильством, підстави, що є достатніми для внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань та відкриття кримінального провадження. Також визначено, що особливу увагу слід приділяти обранню тактики проведення процесуальних дій, зокрема слідчих (розшукових) дій, яка хоча і відрізняється наявністю відповідних науково обґрунтованих рекомендацій, однак також характеризується відносною динамічністю, а отже, і появою тих запитань, які потребують додаткового вирішення.

З урахуванням проведеного аналізу сформульовано пропозиції щодо необхідності ґрунтовного дослідження не тільки проблематики, пов'язаної з розслідуванням кримінальних правопорушень, передбачених ст. 126-1 КК України, але й інших – учинення яких обумовлене або спровоковане фактами систематичного вчинення домашнього насильства. Обґрунтовано наукову позицію стосовно того, що при визначенні та обранні тактики проведення процесуальних дій, слід ураховувати особистісну характеристику та статус учасника цієї дії, а також розроблювати прийоми подолання конфліктних ситуацій.

Ключові слова: кримінальне правопорушення, досудове розслідування, домашнє насильство, вбивство, тілесні ушкодження, криміналістична методика, слідча ситуація, слідча (розшукова) дія, судова експертиза, спеціальні знання.

Постановка проблеми. Криміналізація суспільних відносин обумовлена реалізацією регулятивної, виховної та профілактичної функцій кримінального права. Зважаючи на чисельні факти насильства щодо жінок, багато з яких відображені в судовій практиці Європейського суду з прав людини, вагомої актуальності свого часу набуло завдання щодо ратифікації Україною Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами, а отже, і прийняття Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» [1].

Наразі законодавчі новели, хоча й протягом нетривалого проміжку часу, але вже успішно впроваджені у практичну діяльність органів правопорядку, що засвідчують відповідні статистичні дані Національної поліції, Офісу Генерального прокурора України, а також судової влади України. Так, у 2021 р. у суди загальної юрисдикції надійшло 2500 кримінальних проваджень за ст. 126-1 Кримінального кодексу України, з яких фактично розглянуто – 1658 проваджень, а засуджено – 1455 осіб. У 2022 р. за цією ж категорією проваджень судами отримано 1818 проваджень, розглянуто – 1042, а засуджено – 929 осіб [2]. Водночас слід наголосити, що такі правопорушення відрізняються високим рівнем латентності, адже потерпілі від кримінальних правопорушень або з етичних міркувань, через відчуття страху чи через зневіру у ефективності діяльності органів правопорядку тощо, не звертаються до органів Національної поліції з заявами про вчинення щодо них цих кримінальних правопорушень.

Разом з тим, криміналізація згаданого кримінального правопорушення не вирішила всіх існуючих у правозастосовній діяльності проблем. Ця проблематика носить пролонгований у часі характер, адже у теорії кримінального права та криміналістики, окреме визначення та місце знаходила і продовжує своє існування така категорія як «сімейно-побутові насильницькі злочини». Це пов'язано з тим, що такий різновид насильства посідає досить вагоме місце в структурі злочинності насильницької спрямованості.

Кримінальне правопорушення, передбачене статтею 126-1 Кримінального кодексу України, не охоплює всієї сукупності протиправних діянь, учинення яких має місце у разі скоєння одним з сім'ї, подружжя та інших категорій осіб, визначених у статті 3 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому

насильству», щодо іншого, насильства будь-якого виду. Так, наприклад, вбивства, учинені у зв'язку з домашнім насильством, досі не криміналізовано, через що в юридичній літературі наголошено на необхідності доповнення ч. 2 ст. 115 КК України відповідною кваліфікуючою обставиною [3, с. 116]. При цьому, наразі кримінальним законодавством лише визначено, що вчинення будь-якого кримінального правопорушення щодо подружжя, колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах є обтяжуючою обставиною і не належить до тих обставин, існування яких суд має право не визнавати [4]. Таким чином, питання правої кваліфікації окремих діянь, учинення яких пов'язане з застосуванням домашнього насильства, потребує подальших досліджень, виважених законодавчих рішень тощо.

Тому, на нашу думку, актуальним є з'ясування запитань, які вже деструктивно позначаються на якості розслідування та вирішенні завдань кримінального провадження. Однією з таких є проблема особливостей початку досудового розслідування кримінальних проваджень досліджуваної категорії та безрезультатного проведення процесуальних дій у кримінальному провадженні, що у межах цього дослідження буде розглядатися в контексті вивчення проблематики розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з домашнім насильством. Уважаємо, що викладене цілком засвідчує актуальність та перспективність проведення таких розробок у межах наукових пошуків.

Стан опрацювання. Предметом наукових пошуків протягом тривалого часу залишаються як проблеми притягнення осіб до кримінальної відповідальності за вчинення насильства, так і особливості розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з домашнім насильством. Так, О. О. Дудоровим і М. І. Хавронюком розроблено коментар новел Кримінального кодексу України, якими передбачено відповідальність за домашнє насильство і насильство за ознакою статі [5]. Займаються вітчизняні вчені і вивченням міжнародного досвіду попередження та протидії домашньому насильству [6]. Вивченню у теорії кримінального процесу підлягали й особливості обрання запобіжного заходу під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері домашнього насильства [7]. Позитивним у цьому аспекті слід відмітити той факт, що проведено комплексне дослідження проблем розслідування домашнього насиль-

ства, яке здійснила Т. В. Іщенко [8], а також особливостей розслідування та судового розгляду кримінальних проваджень, пов'язаних із насильством в сім'ї, яке здійснив Р. В. Кифлюк [9]. Незважаючи на вагомий напружений вечних, окремі проблеми, зокрема щодо прийняття процесуальних рішень та реалізації процесуальних дій у межах визначеної проблематики, усе ж такі залишаються дискусійними, що й обумовлює необхідність проведення додаткових досліджень.

Мета дослідження полягає у з'ясуванні та оцінці особливостей прийняття процесуальних рішень про початок досудового розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з домашнім насильством, а також особливостей проведення процесуальних дій під час розслідування згаданої категорії кримінальних правопорушень.

Досягнення поставленої мети було забезпечено постановкою та розв'язанням таких завдань: 1) провести узагальнення нормативно-правових джерел, матеріалів слідчої та судової практик розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з домашнім насильством; 2) на підставі проведеного узагальнення й аналізу, з'ясувати особливості прийняття рішень про початок досудового розслідування у кримінальних провадженнях досліджуваної категорії, а також специфіку провадження процесуальних дій.

Виклад основного матеріалу. Домашнє насильство є одним з центральних суспільно небезпечних явищ у групі кримінальних правопорушень, пов'язаних з домашнім насильством. Це кримінальне провадження належить до категорії тих, що здійснюється у формі приватного провадження, а отже, може розпочинатися лише на підставі заяви потерпілого про вчинення щодо нього дій, що охоплюються диспозицією статті 126-1 КК України. Звернутися з такою заявою потерпілий має право протягом строку давності притягнення до кримінальної відповідальності, тобто відповідно до санкції цієї статті та з урахуванням положень ст. 49 КК України, протягом трьох років. Водночас щодо рекомендацій, спрямованих на удосконалення чинного законодавства процесуального характеру, що врегульовують порядок здійснення досудового розслідування, то до них зокрема належить пропозиція про виключення цієї категорії проваджень з переліку тих, що здійснюються у формі приватного обвинувачення [8, с. 204]. Уважаємо, що така рекомендація може мати місце, однак чи обов'язкова вона, зважаючи на

той факт, що окремі прояви насильства, які криміналізовано у диспозиції статті та які не призводять до утворення матеріальних наслідків, набувають такої форми залежно від особистісних характеристик потерпілого, його суб'єктивного сприйняття ставлення до нього зі сторони близького родича, одного з подружжя та інших суб'єктів. Тим паче, позитивним, на нашу думку, є той факт, що відповідно до п. 7 ч. 1 ст. 284 КПК України кримінальне провадження за цією категорією справ не підлягає закриттю у зв'язку з відмовою потерпілого чи його представника від обвинувачення [10].

Разом із тим, щодо процесуальних аспектів здійснення досудового розслідування слід зауважити, що воно може бути розпочате у разі мінімум дворазового попереднього притягнення особи до адміністративної та/або кримінальної відповідальності та останнього випадку, за яким особу не було притягнуто до відповідальності [8, с. 204]. Водночас, мають місце в юридичній літературі і пропозиції щодо можливості притягнення особи до відповідальності за ст. 126-1 КК України, навіть якщо особу не було притягнуто до адміністративної відповідальності, але вона систематично вчиняла дії (домашнє насильство), то можна відразу вести мову про кримінальну відповідальність за відповідні дії [11, с. 247]. Ми вважаємо, що така позиція поки що не цілком узгоджується зі сформованою судовою практикою.

На підставі вивчення положень адміністративного законодавства та судової практики, за результатами розгляду адміністративних протоколів, складених за ст. 173-2 КУпАП, слід відмітити, що притягнутою до кримінальної відповідальності за ст. 126-1 КК України, як правило, може бути особа, яка досягнула 17-річного віку. Це пояснюється декількома причинами, по-перше, недосягнення особою на момент вчинення адміністративного правопорушення шістнадцятирічного віку, виключає можливість здійснення щодо неї адміністративного провадження. По-друге, наявність мінімум двох фактів попереднього притягнення до відповідальності, а потім ще й учинення третього, вимагатиме проведення комплексу дій, а потім ще й очікування на розгляд складеного протоколу судом і винесення відповідної постанови суду. Подібний висновок отримана й Т. В. Іщенко, яка вказала, що першу групу осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, передбачене ст. 126-1 КК України, становлять особи віком від 18 до 28 років (7,9%) [8, с. 66].

Разом з тим, виключає можливість притягнення до адміністративної відповідальності особи за вчинення насильства в сім'ї, а отже, і до кримінальної відповідальності така ознака як неосудність особи, яка вчинила протиправну дію чи бездіяльність. Наведені факти визначені у ст. 247 Кодексу України про адміністративні правопорушення [12]. У цьому аспекті також слушним вважаємо наголосити на тому факті, що адміністративне провадження за ст. 173-2 КУпАП слід здійснювати швидко, адже закінчення на момент розгляду справи про адміністративне правопорушення строків, передбачених статтею 38 цього Кодексу також свідчить про необхідність закриття кримінального провадження, однак не пов'язано зі спростування вини особи у вчиненні адміністративного правопорушення.

Водночас слід наголосити, що відповідно до судової практики, до категорії кримінальних правопорушень, пов'язаних з домашнім насильством, може бути віднесене не тільки те, що визначене у ст. 126-1 КК України. Вирізняються у цьому аспекті й інші кримінальні правопорушення, адже відповідно до висновку, зробленого у постанові об'єднаної палати Касаційного кримінального суду від 12.02.2020, у справі №453/225/19 «злочином, пов'язаним із домашнім насильством, слід вважати будь-яке кримінальне правопорушення, обставини вчинення якого свідчать про наявність у діянні хоча б одного з елементів (ознак), перелічених у ст. 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», незалежно від того, чи вказано їх в інкримінованій статті (частині статті) КК України як ознаки основного або кваліфікованого складу злочину» [13].

На підставі текстуального аналізу положень Стамбульської конвенції та Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», вважаємо, що віднесення кримінального правопорушення, до категорії тих, що пов'язані з домашнім насильством є наявність таких ознак: 1) є доведений факт учинення кривдником щодо потерпілої особи фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства; 2) потерпілий є не просто членом сім'ї, подружжя або суб'єктом визначеним у ст. 3 згаданого Закону, а є жертвою домашнього насильства. Дещо ґрунтовніше щодо цих ознак наголошено в юридичній літературі.

М. Ясінська до злочинів, що пов'язані з домашнім насильством, відносить: 1) ті, що передбачені ст. 126-1 КК України; 2) які містять

таку кваліфікуючу ознаку як «вчинення злочину щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах»; 3) злочини, поєднані з обтяжуючою обставиною, передбаченою у п. 6-1 ч. 1 ст. 67 КК України «вчинення злочину щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах» та п. 6 ч. 1 ст. 67 КК України стосовно «вчинення злочину у присутності дитини» [14].

Своєю чергою О. В. Пчеліна зауважує, що домашнє насильство характеризується такими основними ознаками як способами вчинення, особою правопорушника, особою потерпілого та взаємовідносинами між ними. Ці риси, як доречно наголошує вчена, повинні бути використані як критерії криміналістичної класифікації домашнього насильства, адже вони дозволять сформулювати мікрометодики, що є більш інформативними у порівнянні з укрупненими криміналістичними методиками [15, с. 298]. Водночас з урахуванням кримінально-правових критеріїв, можна припустити і про можливість побудови комплексних криміналістичних методик. Зокрема, перспективними до побудови та подальших ґрунтовних досліджень, є криміналістичні методики заповідання тілесних ушкоджень, пов'язаних з домашнім насильством, кримінальні правопорушення проти статевої недоторканості, пов'язані з домашнім насильством та ін. Можливість їх побудови пояснюється тим фактом, що, якщо санкцією ст. 126-1 КК України (за наявності ознак діяння, передбаченого у цій статті) не охоплюються інші кримінальні правопорушення, що становлять зміст насильства, – вони потребують додаткової кваліфікації за іншими статтями. За таких умов кваліфікація відбуватиметься за сукупністю ст. 126-1 КК України та інших статей КК України, що передбачають ці кримінальні правопорушення [16, с. 173-174].

У цьому аспекті слід відмітити, що удосконалення криміналістичної методики як системи знань й окремого розділу криміналістики відбувається через узагальнення та філософське осмислення накопиченого емпіричного матеріалу, пізнання наукових фактів, що належать, як до злочинної діяльності, так і до сфери протидії злочинності. У зв'язку з цим, набувають особливого значення питання щодо удосконалення існуючих і формування нових методик розслідування окремих видів (груп) злочинів; застосування

деяких теоретичних концепцій як підґрунтя для формування та вдосконалення методик розслідування (передусім, концепції криміналістичної характеристики злочинів); уніфікації поглядів учених на структуру криміналістичної методики, характеристики її елементів; викладення цих положень у найбільш доступній для сприйняття та використання формі [17, с. 139].

Слід відмітити, що підставами для початку кримінального провадження щодо кримінальних правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством і, які не передбачені статтями (частинами статей) КК України, наведеними в п. 1 ч. 1 ст. 477 КПК України, як доречно відмітив В. Г. Гончаренко, є заява, повідомлення та самостійне виявлення слідчим, дізнавачем, прокурором з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством [18, с. 231-232].

Таким чином, під час прийняття процесуальних рішень про початок кримінального провадження тих кримінальних правопорушень, що пов'язані з домашнім насильством, слід перевіряти та піддавати оцінці факти, що передували вчиненню кримінального правопорушення, зокрема про попереднє притягнення особи до адміністративної відповідальності за ст. 173-2 КУпАП, а також законність початку досудового розслідування, що пов'язане з наявністю підстав, передбачених ст.ст. 214, 477 КПК України, залежно від ознак кримінального правопорушення, відомості про яке планується внести до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

Дослідження проблематики забезпечення ефективного провадження процесуальних дій у кримінальному провадженні вимагає дослідження сутності цієї категорії, зважаючи на той факт, що чинне кримінальне процесуальне законодавство окремо не визначає дефініції цього поняття. Ця термінологічна конструкція лише опосередковано згадується законодавцем у положеннях ст.ст. 3, 36, 41, 42, 46, 53, 54, 56, 66, 68, 71, 99, 103-106, 108, 111-114, 116, 280, 295-1, 318, 484, 499, 519, 520, 531, 560-563, 568, 571, 598, 601, 615, 624 КПК України. Водночас вона досить часто вживається у такому формулюванні як «слідчі (розшукові) та інші процесуальні дії», що додатково породжує наукові дискусії. У деяких джерелах вказують, що наявність сполучника «та» між ними, що вживається у деяких нормах законодавства, виводить категорію «слідчі (розшукові) дії» за межі процесуальних [19, с. 219]. Не вдаючись до поглибленого тек-

стуального аналізу положень чинного законодавства, вважаємо доцільним зауважити, що оскільки відповідно до ст. 103 КПК України процесуальні дії під час кримінального провадження можуть фіксуватися у протоколі, яким закріплюються й результати слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій [10], то можемо припускати, що процесуальні дії є родовою категорією щодо такої видової категорії як слідчі (розшукові) дії, одним з різновидів яких є негласні слідчі (розшукові) дії.

З метою побудови науково обґрунтованих рекомендацій, спрямованих на підвищення ефективності практичної діяльності щодо розслідування домашнього насильства та кримінальних правопорушень, пов'язаних з ним, науковці виокремлюють обставини, що підлягають установленню під час їх досудового розслідування та відповідні алгоритми процесуальних дій, що спрямовані на їх з'ясування.

Так І. В. Іщенко, під час побудови домашнього насильства, виокремила три групи таких обставин, зокрема: 1) ті, що пов'язані з подією кримінального правопорушення; 2) які пов'язані з особою підозрюваного та потерпілого; 3) інші обставини. До заходів, за допомогою яких можуть бути встановлені обставини, що підлягають з'ясуванню при розслідуванні домашнього насильства вчена віднесла такі: 1) проведення окремих слідчих (розшукових) дій – огляд (місця події, речей), допит свідків, потерпілих, підозрюваних; 2) проведення тимчасового доступу до речей, предметів і документів (як засіб забезпечення кримінального провадження); 3) залучення спеціаліста до проведення слідчих (розшукових) дій; 4) залучення експерта; 5) направлення запитів та отримання довідок тощо [8, с. 205].

І. А. Ботнаренко згрупувала обставини, які підлягають встановленню на початковому етапі розслідування домашнього насильства, за ознаками, що пов'язані: з подією злочину (час, місце, знаряддя, засоби та інші умови вчинення правопорушення); потерпілим; кривдником (персонографічні дані та обставини, які визначають винуватість обвинуваченого, його поведінка до, під час і після вчинення правопорушення, форма вини, мотив і мета злочинної діяльності); наслідками правопорушення (чи заподіяна шкода здоров'ю потерпілого, наявність, характер і тяжкість тілесних ушкоджень або факт смерті тощо) [20, с. 88].

Окрему увагу слід приділити обставинами, що підлягають з'ясуванню під час розслідування

вбивств, учинених у зв'язку з домашнім насильством. Адже окрім визначених вище обставин підлягають з'ясуванню ще й обставини, пов'язані з механізмом спричинення смерті. Зокрема, це спосіб учинення вбивства, використані знаряддя та засоби, їх приналежність до предметів, вилучених законом з обігу тощо.

Як правило, найрезультативнішими процесуальними діями, що спрямовані на встановлення перелічених обставин, є: слідчі (розшукові) дії, у тому числі, пов'язані з залученням експерта, тобто й процесуальні форми використання спеціальних знань.

За результатами узагальнення теоретичних напрацювань, слід відмітити, що вітчизняними вченими приділено достатню увагу тактиці проведення окремих слідчих (розшукових) дій, що належать до категорії типових під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з насильством. Через це, у межах даного дослідження пропонуємо зупинитися лише на окремих дискусійних проблемах, що наразі не завжди враховуються під час розробки тактичних рекомендацій щодо їх проведення.

На нашу думку, детальну увагу слід приділити учасникам події кримінального правопорушення. Під час вивчення особи злочинця встановленню та оцінці підлягає попередня його поведінка, що передувала події злочину. У цьому контексті слід наголосити на важливості перевірки його на наявність попередніх судимостей. За наявності таких, отримати вирок, адже в них можуть бути відображені не тільки окремі обставини вчинення кримінальних правопорушень, але й відомості про отримані результати слідчих (розшукових) дій та результати проведених судових експертиз. Так може бути з'ясовано, що підозрюваний має психічні розлади, а тому подальше досудове розслідування неможливе без залучення захисника.

Поряд із цим, починаючи з виявлення факту вчинення домашнього насильства й упродовж його досудового розслідування, слідчий повинен застосовувати всі наявні в нього засоби й методи не тільки для того, щоб зібрати достатню доказову базу, яка б підтверджувала причетність і вину злочинця до вчинених протиправних діянь, але й припинити його злочинну діяльність [21, с. 331]. Превентивні заходи впливу, спрямовані на підозрюваного можуть реалізовуватися під час допитів. Проте такі допити досить часто відрізняються формуванням конфліктної ситуації, за якої останні, керуючись положеннями ст. 63 Конституції України взагалі відмовляються

надавати будь-які пояснення. Через це завданням слідчого має стати формування психологічного контакту, який сприятиме повноцінній реалізації завдань, які планувалося виконати шляхом проведення допиту.

Під час обрання тактики проведення слідчих (розшукових) дій слід враховувати особливості категорій учасників, за участю яких вони проводяться. Проводячи допит постраждалих осіб у кримінальних провадженнях, пов'язаних з домашнім насильством, особливу увагу необхідно приділяти такій категорії осіб, як люди похилого віку, які, як і діти, є найменш захищеними [22]. З огляду на нестійку емоційну сферу у таких людей, дії, що охоплюються ознаками домашнього насильства, завдають їм надважкі переживання та емоції. Відповідно, це сприяє виникненню у них таких відчуттів та станів, як підозрілість і фрустрація, роздратованість. Іноді це може позначитися не тільки на психологічному здоров'ї потерпілої особи, але й на фізичному.

Разом із тим, до вразливої та специфічної категорії постраждалих від домашнього насильства осіб належать малолітні та неповнолітні діти. Тому не слід применшувати значення психолога, який під час допиту може надати допомогу як у налагодженні психологічного контакту з ними, так і пояснити слідчому окремі індивідуально-психологічні особливості допитуваного [16].

Висновки. Проведеним дослідженням установлено, що:

1. Кримінальні правопорушення, пов'язані з домашнім насильством є комплексним явищем, до групи яких входить не тільки злочин, передбачений ст. 126-1 КК України, але й інші кримінальні правопорушення. Обґрунтовано, що до категорії тих кримінальних правопорушень, що пов'язані з домашнім насильством, можуть бути віднесені ті, для яких притаманна наявність таких ознак: 1) є доведений факт учинення щодо потерпілої особи фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства; 2) потерпілий є не просто членом сім'ї, подружжя або суб'єктом визначеним у ст. 3 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», а є жертвою домашнього насильства. Перспективним у цьому аспекті вбачається побудова окремих криміналістичних методик, зокрема щодо розслідування заподіяння тілесних ушкоджень, пов'язаних з домашнім насильством, розслідування кримінальних правопорушень проти ставової недоторканості, пов'язаних з домашнім насильством тощо.

2. Наголошено, що слід дотримуватися диференційованого підходу під час відкриття кримінального провадження за фактом учинення кримінального правопорушення, пов'язаного з насильством, адже лише кримінальне правопорушення, передбачене ст. 126-1 КК України належить до форми приватного обвинувачення, проте це не створює підстав для закриття кримінального провадження, у зв'язку з відмовою потерпілого чи його представника від обвинувачення.

3. На підставі узагальнення слідчої та судової практик встановлено, що кримінальне провадження, у зв'язку з учиненням домашнього насильства, може бути розпочате у разі мінімум дворазового попереднього притягнення особи до адміністративної та/або кримінальної відповідальності та останнього випадку, за яким особу не було притягнуто до відповідальності або навіть якщо особу не було притягнуто до адміністративної відповідальності, але вона систематично вчиняла дії (домашнє насильство).

4. Обґрунтовано, що відповідно до положень чинного законодавства, виключається можливість притягнення до адміністративної та кримінальної відповідальності за вчинення насильства в сім'ї неосудної особи, адже адміністративне провадження, розпочате щодо неї, підлягає обов'язковому закриттю.

5. Визначено, що процесуальні дії є родовою категорією щодо такої видової категорії як слідчі (розшукові) дії, одним з різновидів яких є негласні слідчі (розшукові) дії. Наголошено, що процесуальні дії у кримінальному провадженні мають бути спрямовані на з'ясування обставин, що підлягають встановленню під час розслідування. Під час обрання тактики проведення слідчих (розшукових) дій слід урахувати індивідуальні характеристики категорій учасників, за участю яких вони проводяться. Проводячи допит постраждалих осіб у кримінальних провадженнях, пов'язаних з домашнім насильством, особливу увагу необхідно приділяти такій категорії осіб, як люди похилого віку та діти, а за необхідності до участі в слідчих (розшукових) діях з ними, доцільним є залучення спеціаліста у галузі психології. Під час обрання тактики проведення слідчих (розшукових) дій за участю підозрюваного слід намагатися сформулювати безконфліктну ситуацію, адже за такої умови, буде сформовано психологічний контакт з ним, за якого він може погодитися взяти участь у процесуальних діях.

Окреслена проблематика є досить актуаль-

ною темою в реаліях сьогодення, а тому потребує здійснення подальших ґрунтовних наукових досліджень.

Список використаних джерел:

1. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07 грудня 2017 р. № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text> (дата звернення: 24.11.2022).
2. Інформація зі звіту про результати розгляду справ (проваджень) у сфері протидії домашньому насильству / Судова влада України: сайт. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/ (дата звернення: 02.01.2023).
3. Шаповал К. А. Криміналістична класифікація вбивств із застосуванням домашнього насильства. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренка*. 2020. Вип. 1 (89). С. 110-120.
4. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 06.06.2021).
5. Дудоров О. О., Хавронюк М. І. Відповідальність за домашнє насильство і насильство за ознакою статі (науково-практичний) / за ред. М. І. Хавронюка. Київ : Ваіте, 2019. 288 с.
6. Міжнародний досвід попередження та протидії домашньому насильству / А. О. Галай, В. О. Галай, Л. О. Головка та ін.; за заг. ред. А. О. Галай. Київ : КНТ, 2014. 160 с.
7. Особливості обрання запобіжного заходу під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері домашнього насильства: наук.-метод. рек. / М. С. Цуцкірідзе та ін. Київ, 2021. 63 с.
8. Іщенко Т. В. Розслідування домашнього насильства: дис. ... д-ра філософії: 081. Київ, 2021. 324 с.
9. Кифлюк Р. В. Особливості розслідування та судового розгляду кримінальних проваджень, пов'язаних із насильством в сім'ї: монографія. Чернівці: Технодрук. 2021, 160 с.
10. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/-4651-17> (дата звернення: 14.05.2022).
11. Абламський, С. Є., Лук'яненко, Ю. В. Особливості початку досудового розслідування домашнього насильства (ст. 126-1 КК України). *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2022. №99(4). С. 234-249. doi: 10.32631/v.2022.4.20.

12. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 09.12.1984 №8073-Х // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 27.12.2022).
13. Кримінальні провадження, пов'язані з домашнім насильством: судова практика ККС ВС. Судова влада України. URL: <https://court.gov.ua/press/news/1302044/> (дата звернення: 03.01.2023).
14. Ясінська М. Злочин, пов'язаний із домашнім насильством: правові проблеми та практичні рекомендації // LIGA 360: сайт. URL: https://jurliga.ligazakon.net/ua/analytics/192450_zlochinpovyazaniy-z-domashnm-nasilstvom-pravovproblemi-ta-praktichn-rekomendats (дата звернення: 20.01.2020)
15. Пчеліна О. В. Криміналістична класифікація домашнього насильства // Актуальні проблеми кримінального процесу та криміналістики : тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 29 жовт. 2021 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ., Ташкент. держ. юрид. ун-т. Харків : ХНУВС, 2021. С. 297-299.
16. Кваліфікація та основи методики розслідування домашнього насильства : навч. посіб. / С. Романцова, Н. Устрицька, І. Гловюк та ін. ; за ред. І. Гловюк, Н. Лащук, С. Романцової. Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2022. 404 с.
17. Чернявський С.С. Криміналістична характеристика злочинів: порівняльний аналіз наукових концепцій. *Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ.* 2010, № 1, С. 137 – 146.
18. Гонтаренко В. П. Процесуальний порядок унесення відомостей про кримінальні правопорушення, пов'язані з домашнім насильством, до Єдиного реєстру досудових розслідувань. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ.* 2022. № 2 (97). С. 221-233. doi: <https://doi.org/10.32631/v.2022.2.20>.
19. Михайлик Д. О. Поняття процесуальних дій у кримінальному провадженні України. *Право і суспільство.* 2017. №2. С. 217-221.
20. Ботнаренко І. Домашнє насильство: початковий етап розслідування. *Криміналістичний вісник.* 2021. №36 (2). С. 82-92. doi: <https://doi.org/10.37025/1992-4437/2021-36-2-82>.
21. Пчеліна О. В. Перспективність побудови методики розслідування домашнього насильства. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2020. №4. С. 329-332. doi: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-4/79>.
22. Husieva V., Lukash S., Krykun V., Morhunov O., Shapoval K. Conditions conducive to the domestic violence against the elderly based on the judicial and investigative practice of Ukraine. *Amazonia Investiga.* 2021. No. 10 (46). Pp. 118–127. doi: <https://doi.org/10.34069/AI/2021.46.10.11>

Cherniavskiy S. S., Husieva V. O. Procedural actions and decisions during the investigation of criminal offenses related to domestic violence: problems and features of admission

The legislative bodies of Ukraine have been developing and adopting relevant legislative acts for a long period. They are aimed at preventing gender-based violence, as well as at protecting vulnerable categories of persons, such as women, the elderly and children, from domestic violence. This definitely has a positive impact on the life of society, as well as the functioning of individual state institutions. After all, the activity of law enforcement agencies is now regulated (imperative), and victims have the opportunity to legally protect their rights. At the same time, the need to improve activities related to the investigation of criminal offenses related to domestic violence is actualized. Because they differ in a number of complex and debatable questions.

In this aspect, with the aim of formulating scientifically based recommendations, the specifics of making procedural decisions on the initiation of criminal proceedings in criminal offenses related to domestic violence have been defined and revealed. Grounds that are sufficient for entering information into the Unified Register of Pretrial Investigations and opening criminal proceedings are also defined. It is emphasized that special attention should be paid to the selection of tactics for conducting procedural actions, in particular investigative (search) actions, which, although distinguished by the presence of relevant scientifically based recommendations, are also characterized by relative dynamism, and therefore, the emergence of those questions that require additional solutions.

Taking into account the conducted analysis, proposals were formulated regarding the need for a thorough study of not only the issues related to the investigation of criminal offenses provided for in Art. 126-1 of the Criminal Code of Ukraine, as well as others, the commission of which is determined or provoked by the facts of systematic domestic violence. The scientific position regarding the fact that when determining and choosing the tactics of conducting procedural actions, the personal characteristics and status of the participant of this action should be taken into account, as well as methods of overcoming conflict situations should be developed.

Key words: *criminal offense, pre-trial investigation, domestic violence, murder, bodily injuries, forensic technique, investigative situation, investigative (search) action, forensic examination, special knowledge.*